

Kadın Dostu Kent Kriterleri Açısından Kent Parklarının Değerlendirilmesi

Kübra BÜLBÜL^{1*} Neslihan DEMİRCAN²

¹Department of Landscape Architecture, Institute of Science, Atatürk University, Erzurum, Turkey (kubra.bulbul18@atauni.edu.tr)

²Architecture Department/ Atatürk University, Erzurum, Turkey

Özet- Bu çalışma, kadın dostu kent yaklaşımı çerçevesinde kent parklarının toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı bir bakışla değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Kentte kadınların kamusal mekânları kullanım biçimleri, yaşadıkları sorunlar ve mekânsal beklentileri üzerinden, parkların kadın dostu kent kriterleri bağlamında ne ölçüde kapsayıcı ve erişilebilir olduğu kuramsal düzeyde incelenmektedir. Bu kapsamda, Erzurum kent merkezinde yer alan dokuz kent parkının, kadın dostu park olarak değerlendirilebilmesi için çalışmanın ilk aşamalarında gerçekleştirilen literatür araştırmasına dayalı olarak on temel tasarım kriteri (güvenlik, erişilebilirlik, temizlik, mahremiyet, çocuk dostu donatılar, sosyalleşme alanları, katılımcı süreç, kültürel uyum, ulaşım güvenliği ve aktivite çeşitliliği) geliştirilmiştir. Çalışmada geliştirilen kadın dostu park tasarım kriterleri ile kadın dostu kent planlamasına yönelik kavramsal bir model önerisi sunmakta; toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı mekânsal düzenlemelerin önemine vurgu yapmaktadır. Bu yönüyle çalışma, yerel yönetimlere, planlamacılara ve tasarımcılara yönelik politika geliştirme süreçlerine katkı sunmayı hedeflemektedir

Anahtar Kelimeler: Kadın Dostu Kent, Kent Parkları, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kentsel Tasarım, Sürdürülebilir Kent

Evaluation of Urban Parks Based on Women-Friendly City Criteria

Abstract- This study aims to evaluate urban parks from a gender equality-oriented perspective within the framework of the women-friendly city approach. It examines, at a conceptual level, to what extent urban parks are inclusive and accessible based on women's usage patterns of public spaces, the challenges they face, and their spatial expectations. In this context, ten key design criteria were developed in the early stages of the study through a comprehensive literature review to assess whether the nine urban parks located in the city center of Erzurum can be considered women-friendly parks. These criteria are: safety, accessibility, cleanliness, privacy, child-friendly amenities, social interaction areas, participatory design, cultural diversity, transportation safety, and diversity of activities. Based on these criteria, the study proposes a conceptual model for women-friendly urban planning and emphasizes the importance of spatial arrangements sensitive to gender equality. In this regard, the research aims to contribute to policy development processes for local governments, urban planners, and designers.

Keywords – Women-Friendly City, Urban Parks, Gender Equality, Urban Design, Sustainable City

I. GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kentlerin mekânsal örgütlenmesinde ve bireylerin bu mekânlardan yararlanma biçimlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların ve erkeklerin kent mekânını kullanım süreleri, biçimleri ve tercih ettikleri zaman dilimleri bakımından farklılıklar ortaya çıkarmaktadır [1]. Özellikle kadınlar, kentsel alanlardan sınırlı biçimde faydalanmakta; başta güvenlik kaygısı olmak üzere çeşitli sosyal ve kültürel faktörler nedeniyle kamusal alanlardan geri çekilmekte ya da tamamen dışlanmaktadır [2–4]. Kentin toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde tasarlanması, kadınların kentsel yaşama aktif katılımını engellemekte ve bu durum toplumsal eşitsizlikleri mekânda yeniden üretmektedir [5].

Toplumsal cinsiyet ve kentsel mekân arasındaki ilişkiyi kavrayabilmek için öncelikle kent kavramını anlamlandırmak gerekir. Kent, kırsal özelliklerini yitirmeye başlamış, karmaşık

sosyal ve kültürel ilişkilerin kurulduğu mekânsal bir yapıdır. Bu mekânlar, toplumsal cinsiyet rollerinin somutlaştığı ve kamusal alana yansıdığı yerler olarak, eşitsizliğin görünür hale geldiği alanlara dönüşmektedir. Burada "cinsiyet (sex)" ve "toplumsal cinsiyet (gender)" kavramları birbirine karıştırılmamalıdır; cinsiyet biyolojik bir gerçekliği ifade ederken, toplumsal cinsiyet kültürel olarak inşa edilen roller, davranış kalıpları ve beklentileri kapsamaktadır [6,7].

Toplumsal cinsiyetin kültürel boyutu, bireylerin toplum içindeki konumlarını, rollerini ve kamusal kaynaklara erişimlerini belirler. Bu bağlamda toplumsal cinsiyete duyarlı kamu politikalarının geliştirilmesi, var olan eşitsizliklerin dönüştürülmesinde kritik bir rol üstlenir [8–9]. Kadınların kentsel mekânlardan izole edilmesi, kentleri kadınları dışlayan bir tasarıma zorlamakta, böylece kent bilgi ve planlaması, kamusal alanın iktidarını elinde tutan erkek odaklı anlayışa göre şekillenmektedir [10]. Oysa kentsel haklar, kentte

yaşama, barınma, çalışma ve özgürce hareket etme gibi en temel insan haklarını tüm bireyler için güvence altına almalıdır [11].

Kent planlaması, çoğu zaman ataerkil normlar çerçevesinde şekillenmekte ve bu durum kadınların mekânsal gereksinimlerinin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Planlamanın cinsiyetçi bir anlayışla yapılması, kadınların yalnızca özel alana hapsedilmesini, kamusal alanın ise erkek egemenliğinde kalmasını beraberinde getirmektedir [12–13]. Bu durum, kadını kentsel yaşantının dışında bırakarak onun gündelik yaşam pratiklerine ve mekân kullanımına ciddi kısıtlamalar getirmektedir. Özellikle çalışan kadınlar hem özel alandaki yükümlülükleri hem de kamusal alanda karşılaştıkları zorluklar nedeniyle kentte daha sınırlı bir deneyime sahiptirler [14].

Kentlerin erkek egemen planlama pratikleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmekte, kadınların ihtiyaçlarını ikinci plana itmektedir. Bu bağlamda kadınların planlama süreçlerine aktif katılımı ve yerel yönetimlerde söz sahibi olmaları, kentlerin daha kapsayıcı ve eşitlikçi hale gelmesi açısından hayati önem taşımaktadır [15–16]. Nitekim toplumsal cinsiyet rolleri bireylerin kent mekânını nasıl deneyimlediklerini ne şekilde kullandıklarını ve ne ölçüde erişebildiklerini doğrudan etkilemektedir. Kent bu yönüyle, toplumsal cinsiyet kimliklerinin üretildiği, yeniden kurulduğu ve çoğu zaman ayrımcılığın yeniden üretildiği temel bir mekân olarak karşımıza çıkmaktadır [17–18].

Kadınların kamusal alandan dışlanmaları, özellikle güvenlik endişeleriyle birleştiğinde, bu alanlara erişimlerini daha da sınırlandırmakta, kentteki varlıklarını görünmez kılmaktadır [3]. Bu nedenle güvenli, erişilebilir ve toplumsal cinsiyete duyarlı kamusal alanların oluşturulması, yalnızca kadınların değil tüm toplumun adalet, eşitlik ve kapsayıcılık ilkeleri temelinde yaşamasına katkı sağlayacaktır [19]. Toplumsal cinsiyet normlarının kentteki fiziksel yapılar ve sosyal ilişkiler üzerindeki etkisini anlamak, daha adil ve eşitlikçi kentlerin inşası için gereklidir.

Bu bağlamda kent parkları, yalnızca peyzaj ve rekreasyon işlevi taşıyan fiziksel mekânlar olmanın ötesinde, kadınların kentle kurduğu ilişkiyi doğrudan etkileyen sosyal alanlardır. Parklar, kadınların kamusal alanda zaman geçirdiği, sosyalleştiği, dinlendiği ve çocuklarıyla vakit geçirdiği yerler olarak önemli roller üstlenmektedir. Ancak bu alanların tasarımı, aydınlatması, ulaşılabilirliği, güvenliği ve kullanım kolaylığı toplumsal cinsiyet perspektifiyle değerlendirilmediğinde, kadınlar için dışlayıcı alanlara dönüşebilmektedir. Kadın dostu kent anlayışı çerçevesinde parkların bu çok boyutlu kullanımı ve algısı, cinsiyet eşitliğinin günlük yaşamda karşılık bulduğu göstergelerden biri olarak değerlendirilmelidir.

Bu çalışma, Kadın Dostu Kent Kriterleri Açısından Erzurum Kent Parklarının Değerlendirilmesi başlığı doğrultusunda, kent planlamasının toplumsal cinsiyet rollerine etkisini, kadınların kentsel kamusal alanlara —özellikle kent parklarına— katılımını, güvenlik ve erişilebilirlik gibi temel kriterler çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır. Kentin kimin için ve nasıl planlandığı sorusu etrafında şekillenen bu çalışma, toplumsal cinsiyet perspektifinden sürdürülebilir kent

planlaması yaklaşımını irdelemekte; kent parklarını bu dönüşümün birer ölçütü ve sahadaki karşılığı olarak değerlendirmektedir.

A. Kent ve Sürdürülebilirlik Kavramları

Kentler, yalnızca fiziki yerleşim alanları değil; aynı zamanda sosyal, ekonomik, tarihsel ve siyasal ilişkilerin iç içe geçtiği, çok boyutlu toplumsal yapılardır. Yerel yönetimlerin temel görevi, kentte yaşayan tüm bireylerin – kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler dâhil – temel haklara eşit ve adil biçimde erişmesini sağlamaktır. Bu nedenle kentlerin yalnızca mekânsal boyutuyla değil, aynı zamanda sosyal kapsayıcılık ve hak temelli yaklaşımla da değerlendirilmesi gerekir [20].

Kent, birbiriyle bağlantılı fiziksel ve sosyal yapılardan oluşan etkileşimli bir sistemdir. Bu sistemin en somut unsurları olan kentsel mekânlar, bireylerin gündelik yaşamlarını geçirdiği, sosyalleştiği, etkileşim kurduğu ve kente aidiyet hissettiği alanlardır. Eski Türkçede “kend” sözcüğünden türeyen kent kavramı, çoğunlukla ticaret, sanayi ve yönetim işlevlerinin yoğunlaştığı yerleşim alanlarını ifade eder [21]. Ancak günümüzde kent, yalnızca ekonomik etkinliklerin merkezi olmanın ötesinde, çeşitliliği barındıran, toplumsal etkileşim ve katılım süreçlerinin yaşandığı bir yaşam mekânı olarak tanımlanır [18].

Kamusal mekânlar, bu etkileşimlerin gerçekleştiği, bireylere özel olmaktan çok tüm kentlilere açık olan, sosyal bütünleşmenin mekânsal zeminidir [22]. Kentsel mekânlar, bireylerin algıları, ihtiyaçları ve davranışları doğrultusunda şekillenen dinamik yapılardır. Bu yapılar, sadece fiziksel özellikleriyle değil, aynı zamanda bireylerin toplumsal konumları üzerinden deneyimlenir. Dolayısıyla kentsel mekân, öznel bir deneyim alanı olduğu kadar, toplumsal eşitsizliklerin de yansıdığı bir alandır.

Kentler tarihsel süreçte değişen üretim biçimleri, göç hareketleri ve siyasal dönüşümlerle birlikte evrilmiş; özellikle Sanayi Devrimi ile hızlı nüfus artışı, sınıfsal ayrışma ve mekânsal eşitsizlikler kent yaşamında daha görünür hale gelmiştir [23]. Bu bağlamda, kentsel mekânlar yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin inşa edildiği ve yeniden üretildiği alanlar olarak da ele alınmalıdır.

Bu noktada, çağdaş kent kuramları sürdürülebilirlik kavramını kent planlamasında merkezi bir ilke olarak konumlandırmaktadır. Sürdürülebilir kent, yalnızca çevresel kaynakların korunmasını değil; ekonomik canlılık, sosyal adalet ve kapsayıcı yönetim ilkeleriyle uzun vadeli yaşanabilirliğin sağlanmasını hedefler [24]. Bu anlayış, farklı toplumsal grupların – özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve dezavantajlı bireylerin – kentsel yaşama tam, güvenli ve eşit katılımını esas alır.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG), özellikle Hedef 5 (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği) ve Hedef 11 (Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar) aracılığıyla, sürdürülebilir kent planlaması ile toplumsal cinsiyet eşitliği arasındaki bağı açık biçimde ortaya koymaktadır. Sürdürülebilir kentler, erişilebilirlik, güvenlik, sosyal

kapsayıcılık ve adalet ilkeleri etrafında şekillenmelidir [25], [26]. Bu ilkeler gözetilmediğinde, kent yalnızca belirli grupların faydalandığı dışlayıcı bir yapı haline gelir ve sosyal sürdürülebilirlik zedelenir.

Bu nedenle, kadın dostu kentler sürdürülebilirlik vizyonunun ayrılmaz bir parçasıdır. Kadınların kamusal alanlara erişimi, bu alanlarda geçirdikleri zaman, hissettikleri güvenlik duygusu ve mekânsal ihtiyaçları; sürdürülebilir kentsel tasarım açısından dikkate alınması gereken temel bileşenlerdir. Bu bağlamda kent parkları, sürdürülebilirliğin sosyal ve çevresel boyutlarının kesişiminde yer alan kritik kamusal alanlardır. Kadınların bu parkları nasıl kullandığı, erişim kısıtları ve mekândan duydukları memnuniyet düzeyi, hem toplumsal cinsiyet eşitliği hem de sürdürülebilir şehircilik ilkeleri açısından anlamlı göstergeler sunmaktadır.

Sonuç olarak, kent ve kentsel mekân kavramları yalnızca fiziksel yapılarla sınırlı olmayıp; toplumsal yapıların, kültürel normların ve planlama politikalarının şekillendirdiği çok katmanlı bir gerçekliği ifade eder. Kadınların bu çok katmanlı yapı içerisindeki mekânsal konumunu anlamak, kentsel adaletin ve sürdürülebilir

B. Toplumsal Cinsiyet ve Kent

Kent planlamasında toplumsal cinsiyetin göz önünde bulundurulması, kadın ve erkeğin kentle kurduğu farklı ilişkilerin anlaşılması açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet ile kent arasındaki ilişki, mekânsal planlamada dikkate alınması gereken temel bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir. Modernleşme süreciyle birlikte kadın ve erkeğe yüklenen roller daha belirgin hale gelmiş; kadın çoğunlukla özel alana, erkek ise kamusal alana ait bir figür olarak konumlandırılmıştır. Örneğin, “kadın sabah erkenden kalkıp çocuklarını okula, eşini işe gönderir; ardından kendi işine gitmektedir. Bu durum, hiç durmadan devam eden bir zaman döngüsüne benzemektedir” [27]. Bu tanım, kadının hem ev içi bakım emeğini hem de kamusal alandaki üretici rolünü eş zamanlı olarak üstlendiğini gösterirken, aynı zamanda ona yüklenen çoklu sorumlulukları da açığa çıkarmaktadır.

Kadın ve erkek kavramları yalnızca biyolojik farklılıkları ifade etmez; aynı zamanda sosyal anlamlar taşıyan, kültürel olarak inşa edilmiş kimliklerdir. Bireyler biyolojik cinsiyetle doğar; ancak toplum bu cinsiyete uygun davranış ve rollerin sergilenmesini bekler. Cinsiyetin bu sosyal boyutu, "kadın (woman)" ve "erkek (man)" kavramlarını kültürel ve tarihsel bağlamda biçimlendiren bir yapıya sahiptir [28]. Örneğin, doğacak çocuk için giysi hazırlarken pembe rengin kızlara, mavinin ise erkeklere atfedilmesi; bireyin daha doğmadan toplumsal cinsiyet rollerine dâhil edileceğinin bir göstergesidir.

Pek çok toplumda, kadın ve erkek arasındaki farklar yalnızca biyolojiye indirgenmez; bu farklar kültürel değerler aracılığıyla pekiştirilir. Kadınlar ev içi rollerle, erkekler ise dış mekânla ilişkilendirilir. Geleneksel toplum yapısında kadınların çocuk ve yaşlı bakımı, ev içi iş bölümünde

sorumluluk üstlenmesi beklenirken; erkekler kamusal alanda ekonomik faaliyet gösteren, evin geçimini sağlayan “aile reisi” olarak tanımlanmaktadır [11].

Bu toplumsal rollerin kent yaşamına etkisi ise kaçınılmazdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kentsel mekân kullanımında da açık biçimde gözlemlenmektedir. Kadınların kamusal alanlara erişimi, güvenlik kaygısı, zaman kısıtı ya da toplumsal baskı gibi sebeplerle sınırlandırılmakta; bu durum mekânsal eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Kent mekânı kadın ve erkek için farklı anlamlar taşır: erkeklerin mekânı ekonomik ve kamusal anlamda değerli kabul edilirken, kadınların mekânı toplumsal ve özel alana indirgenmektedir. Bu bakış açısı, kadınların kamusal mekândaki görünürlüğünü azaltmakta ve mekânsal ayrışmaları pekiştirmektedir.

Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet temelli mekânsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için kentlerin kadın dostu bir yapıya kavuşturulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de bu doğrultuda geliştirilen “Kadın Dostu Kentler Programı”, toplumsal cinsiyet eşitliğini yerel düzeyde yaygınlaştırmayı hedeflemiştir. Kadın dostu bir kent, kadının düşlediği yaşamın tüm boyutlarını barındırmalıdır. Bu amaçla, cinsiyet duyarlılığına sahip mekânsal planlama ilkeleri benimsenmeli; erişim, güvenlik, ulaşılabilirlik gibi temel kriterler kadınların taleplerine uygun biçimde tasarlanmalıdır [22].

Kadınların kent yaşamında yalnızca evle ilişkilendirilmesi, onların kentsel olanaklara erişiminin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Demirbaş’a göre, mekân ataerkil sistemin bir uzantısı olarak toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği bir yapıya sahiptir. Bu nedenle kadınlar, kentte kamusal alandan uzak tutulmakta ve ikincil bir konuma itilmektedir. Bu sürecin tersine çevrilebilmesi için, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması gereklidir. Bu noktada, toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması (gender mainstreaming) önemli bir politika aracı olarak öne çıkmaktadır. Kent planlama süreçlerine toplumsal cinsiyet perspektifinin entegre edilmesi, yalnızca kadınların değil, tüm kentlilerin eşit ve kapsayıcı bir yaşam sürebilmesi için temel bir adımdır.

C. Kadın Dostu Kent Kavramı

Kadın dostu kentler, temel olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin yerel düzeyde hayata geçirildiği, kadınların ihtiyaç ve beklentilerinin planlama süreçlerinde dikkate alındığı, karar alma mekanizmalarına kadınların etkin katılım sağladığı kentsel yapılar [19]. Bu tür kentler, kadınların sağlık, eğitim, istihdam ve sosyal haklara erişimini güvence altına alırken; kentsel hizmetlerden (ulaşım, konut, güvenlik, yeşil alan vb.) eşit biçimde faydalanabilmelerini sağlar. Aynı zamanda kadınların şiddet veya ayrımcılığa maruz kaldıklarında başvurabilecekleri destek sistemlerini kurarak yerel düzeyde koruyucu ve kapsayıcı bir yönetim yapısı oluştururlar.

Toplumun tüm bireyleri için yaşanabilir bir kent oluşturma amacıyla geliştirilen “dost kent” yaklaşımı, kadınların yanı

sıra çocukların, gençlerin, yaşlıların ve engellilerin de kentsel yaşama aktif ve eşit katılımını hedefler. Bu kapsamda kadın dostu kentler, kadınların kentle kurduğu ilişkide karşılaştığı yapısal sorunlara çözüm üretmeye yönelik yerel yönetim politikalarının geliştirilmesiyle tanımlanır. Bu anlayış doğrultusunda hayata geçirilen en önemli programlardan biri, Birleşmiş Milletler öncülüğünde 2006 yılında başlatılan "Kadın Dostu Kentler Ortak Programı"dır [29]. Program, Türkiye'de ilk etapta altı pilot ilde (İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Van, Trabzon) uygulanmış; 2011'de ikinci faza geçilerek yedi yeni kent (Bursa, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Antalya, Mardin, Samsun) daha programa dâhil edilmiştir [29].

Kadın dostu kentler, yalnızca fiziksel düzenlemelerle sınırlı kalmaz; kadınların yerel yönetim süreçlerine aktif katılımını teşvik eden kurumsal mekanizmalar da içerir. Bu bağlamda, yerel eşitlik eylem planları (YEPP) ve İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulları gibi yapılar, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yerel ölçekte ana akımlaştırılmasını sağlamayı amaçlamaktadır [30]. Bu mekanizmalar sayesinde kadınların karar süreçlerine katılımı artırılmakta, yerel politikaların cinsiyet duyarlılığı taşıması sağlanmaktadır.

Ne var ki, kentsel planlama süreçlerinde hâlen erkek egemen bakış açısı ağırlığını korumakta; kadınlar, kentsel mekânlarda ya görünmez kılınmakta ya da ikincil kullanıcı olarak konumlandırılmaktadır [31]. Eril bakışla şekillenen kamusal mekânlar, kadınların sosyalleşmesini ve kentsel hizmetlerden yararlanmasını sınırlandırmakta; bu da kadınların kamusal alandan geri çekilmesine ve toplumsal eşitsizliğin mekânda yeniden üretilmesine yol açmaktadır [32–33]. Oysa planlama süreçlerinde kadınların gereksinimleri esas alınarak oluşturulacak "olumlu mekânlar" (affirmative spaces), toplumsal cinsiyet eşitliğinin mekânsal karşılığını mümkün kılarak kolektif katılımı destekleyecektir.

Kadın dostu kent anlayışında, kadınların kentsel karar alma mekanizmalarında yer alması yalnızca bir hak değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümün ön koşuludur. Bu nedenle yerel yönetimlerde eşitlik birimlerinin oluşturulması, eşitlik planlarının hazırlanması, acil yardım hatları, güvenli aydınlatma sistemleri ve toplu taşımanın kadınlar için güvenli hâle getirilmesi gibi düzenlemelerin kurumsallaşması önem arz eder [34-35].

Kadın dostu kent yaklaşımı sadece Türkiye'de değil; Almanya, Avusturya ve İtalya gibi ülkelerde de farklı kentsel dinamiklere uygun biçimde uygulanmaktadır [36]. Bu kentlerde gece saatlerinde durak talep sistemleri, kadınlara özel bilgilendirme birimleri, şiddeti önleme merkezleri gibi çok boyutlu uygulamalar hayata geçirilmiştir. Kadınların kentsel yaşamda güven, aidiyet ve eşitlik hissini deneyimlemesi için planlama süreçlerinin bu tür uygulamalarla desteklenmesi gerekmektedir [1].

Kadın dostu kentler, yalnızca mekânsal değil; yönetsel, sosyal ve kültürel düzeyde de eşitlikçi bir yapının tesis edilmesini hedefler. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun (UNFPA) yürüttüğü programlar, evrensellik, katılımcılık ve

eşitlik ilkeleri temelinde, kadınların kent yaşamına daha aktif biçimde katılmasını sağlayacak kapasite geliştirme çalışmalarını önermektedir [37]. Ayrıca, 2006 yılında Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konseyi tarafından imzalanan 'Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı', toplumsal cinsiyet eşitliğinin yerel düzeyde gerçekleştirilmesi için eşitlik eylem planlarının düzenli olarak hazırlanmasını ve izlenmesini öngörmektedir [38].

Kadınların kentlerde yaşadıkları ayrımcılıkların önlenmesi ve kadınların özgür, eşit ve güvenli bir kent yaşamına erişebilmesi, kadın dostu kent politikalarının kurumsallaşmasıyla mümkündür. Bu bağlamda Erzurum'daki kent parklarının, kadın dostu kent kriterleri çerçevesinde değerlendirilmesi, yalnızca mekânsal yeterlilikleri değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet duyarlılığı taşıyıp taşımadıklarını da ortaya koymak açısından önem taşımaktadır.

D. Yenilikçi ve Sürdürülebilir Kadın Dostu Kent Anlayışı

Yenilikçi, genellikle yenilik ve değişim arayışında olan, mevcut durumu sorgulayan ve daha etkili, yaratıcı çözümler geliştirmeye çalışan kişidir. Yenilikçi yaklaşım, toplumsal sorunlara ve ihtiyaçlara duyarlı olmakla birlikte, eski kalıpları kırmayı, toplumu daha iyi bir yer haline getirmeyi amaçlar.

Yenilikçi yaklaşım ve kadın dostu kent kavramları birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Yenilikçi bir şehir planlaması, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetken, kadınların katılımını teşvik eden ve güvenli yaşam alanları sunan projeler geliştirebilir. Örneğin, kadınların ulaşımında, iş yaşamında ve sosyal etkinliklerde daha fazla yer alabilmesini sağlamak için toplu taşıma sistemlerinde güvenli alanlar, çocuk bakım hizmetleri, işyerlerinde esnek çalışma koşulları gibi yenilikçi çözümler ortaya konulabilir.

Bu bağlamda, kadın dostu bir kent, sadece kadınların mevcut haklarını korumakla kalmaz, aynı zamanda yenilikçi stratejilerle onların potansiyellerini en üst düzeye çıkarmayı da hedefler. Yenilikçi şehir tasarımları ve politikalar, kadınların daha rahat, güvenli ve eşit fırsatlar sunan bir şehirde yaşamalarını sağlayarak toplumsal eşitliği artırabilir.

E. Kadın Dostu Kent Kriterleri

Kadın dostu kent anlayışı, kent planlaması ve yönetişimin toplumsal cinsiyet eşitliğini önceleyen bir yaklaşımla ele alınmasını öngörür. Bu yaklaşım, yalnızca kadınlara yönelik ayrıcalıklı alanlar oluşturmayı değil; kadınların kentsel yaşama tüm yönleriyle eşit ve etkin biçimde katılımını sağlamayı amaçlar. Kadın dostu bir kent, fiziksel, sosyal ve yönetsel boyutlarda erişilebilirlik, güvenlik, katılım, eşit hizmet sunumu ve mekânsal adalet ilkeleri üzerine inşa edilmelidir [39].

Kadın dostu kent kriterleri genel olarak şu temel başlıklar altında toplanmaktadır:

1. Güvenlik

Kadınların kent yaşamında karşılaştığı en temel sorunlardan biri güvensizliktir. Aydınlatılmamış sokaklar, kamusal alanlarda yeterli denetimin olmaması, fiziksel şiddet ve taciz

riskleri; kadınların özellikle gece saatlerinde kamusal mekânlardan uzak durmasına neden olmaktadır. Kadın dostu bir kentte, parklar ve sokaklar yeterli aydınlatmaya, güvenlik kameralarına ve güvenli ulaşım olanaklarına sahip olmalıdır [40].

Abraham Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde toplumsal gereksinim olan güvenlik hissi, "fizyolojik, güvenlik, toplumsal saygı ve kendini gerçekleştirme" şeklinde tanımlanır [41]. Yüzyıllar boyunca kadın ve sokak ilişkisi olumsuz çağrışımlarla etrafı sarılmış, kamusal alana çıkan kadın toplum düzenine tehdit olarak algılanmıştır. Modern toplumsal hayatın işleyişine temel olan kamusal özel alan mekân ve kadın etkileşiminin somut hale geldiği alanlardır [42].

Günümüzde nüfusun giderek artmasıyla birlikte yoksulluk, işsizlik ve suç gibi etmenlerin artması sonucu kadınlar için kentler güvensizliğin merkezi haline gelmiştir. Bu doğrultuda, kent güvenliği "kentte yaşayan bireyin, kentsel yaşamına dair ihtiyaçlarını karşılarken ve ilişkilerini gerçekleştirirken bunu güvenlik içinde yapabilmesinin mümkün kılınmasıdır" [43]. Kentte belirli saat ve mekânlar kadınlar açısından dışlayıcı olarak algılanabilir. Griffin'in (1986) çalışmasında, geceleri kadının tecavüze uğrama korkusu nedeniyle kentsel mekânlardan uzaklaşmak zorunda hissettiği vurgulanmıştır.

Kentteki tüm bireylerin güven duygusu içinde yaşama hakkı varken kadınlar erkeklere göre sosyal yaşama katılım saatleri ve mekânları açısından kısıtlanır. Bu doğrultuda kentin kurgusu değiştirilmeli, kentsel alanlar iyileştirilmelidir. Sokaklarda uygun aydınlatma elemanının olmaması ve kaldırımların hasarlı olması gibi durumlar kadınları güvende hissettirmemektedir. Bu nedenle yeterli aydınlatma, güvenli yürüyüş alanları, kentteki telefon sistemleri güvenlik açısından önemsenmelidir.

Güvenliğin öznesi olan birey ve toplum için kendilerini gerçekleştirmelerini ve özgürleştirmelerini engelleyen yapısal şiddet etmenleri güvensizliğe yol açar. Yapısal şiddeti oluşturan ekonomik, sosyal, siyasal eşitsizliklerin güvensiz ortam yarattığını ve bireyler arasında eşit fırsatlar oluşturacak yapıların ortaya çıkartılması gerektiği ifade edilmektedir. Kadınların yaşadıkları şiddetin, eşitsizliklerin açığa çıkartılması küresel siyaseti anlamak ve değişim adına çabalayabilmek için gereklidir [44]. Kentlerdeki suç olgusu kentleri güvensiz kılan sorunlardan biridir. İşsizlik, ümitsizlik, mali sorunlar ve uygun araçlara sahip olamama duyguları hukuka aykırı yolların kullanılmasına neden olur. Önlem alınmasına karşın kadınlar bir suçun mağduru olmaktan korkmakta, parklarda, sokaklarda ve mahallelerde endişe içinde yaşayabilmektedir [45]. Yerleşim bölgesindeki fiziki ve sosyal düzen bozuklukları, açık alanlarda zararlı yiyecek-icecek alımı, şüpheli bireylerin etrafta yer alması, sokaklarda aydınlatmaların yetersiz olması, yıkık dökük terk edilmiş binaların olması suç korkusu üzerine etkide bulunur [46].

2. Erişilebilirlik

Kadınların kentsel hizmetlere fiziksel, sosyal ve ekonomik olarak ulaşabilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında temel koşuldur. Toplu taşıma güzergâhları, parklar, sağlık, eğitim ve sosyal hizmet alanları, kadınların günlük yaşam döngüsüne uygun olarak düzenlenmelidir. Kadınların erişim kısıtları sadece fiziksel engellerle sınırlı olmayıp, zaman yoksulluğu, bakım emeği gibi unsurları da içerdiğinden, kentsel ulaşım ve hizmet tasarımı bu çok boyutlu ihtiyaçlara yanıt verebilmelidir [25].

Ekonomik açıdan erişilebilirlik; Kadınlar arasında düşük ücretli ya da ücretsiz çalışma yaygındır. Bu nedenle, mekan kullanımındaki ücretlendirme ve mekanlara erişim (özel araç yerine toplu taşıma) konuları tekrar gözden geçirilmelidir.

Mekansal açıdan erişilebilirlik; Kadınlar, konut yakın çevresini daha yoğun kullandıkları için buralarda eğlence-dinlenme olanakları artırılmalıdır. Olanakların kısıtlı olduğu ya da olmadığı durumlarda güvenli, sık, düzenli ve düşük ücretli (mümkün ise ücretsiz) toplu taşımayla, bireyler mekanlara ulaşabilmelidir. Kadınlar, eve ve diğer aile fertlerine karşı bakım sorumluluklarından ötürü konuttan fazla uzaklaşmak istemez. Mümkünse kapı önünde ihtiyacını karşılamak ister. Bunun için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekir.

Hangi toplumda ve kültürde olursa olsun ebeveynler özellikle okul öncesi yaş çocuğunun kapının önünden ayrılmasını istemezler. Konut yakın çevresi bu ihtiyaca mutlaka cevap verebilecek nitelikte düzenlenmelidir. Fakat bu mekanlar oluşturulurken konutların gürültüye karşı korunmasının gerekliliği de dikkate alınmalıdır

3. Kapsayıcı Kentsel Mekânlar

Kadınların yalnızca kullanıcı değil, aynı zamanda planlamacı ve karar verici olarak kentsel tasarım süreçlerine dâhil edilmesi kadın dostu kentlerin en önemli ilkelerindedir. Kadınların mekânın üretiminde aktif bir özne olarak yer alması, mekânın erkek normlarına göre değil, toplumsal çeşitliliğe göre şekillenmesini sağlar. Bu nedenle katılımcı planlama süreçleri, toplumsal cinsiyete duyarlı veri toplanması ve kadınların söz hakkı süreçlerinin kurumsallaştırılması gereklidir [47].

4. Kamusal Hizmetlere Eşit Erişim

Çocuk bakım merkezleri, kadın danışma birimleri, sağlık destek hizmetleri gibi kamusal hizmetler, kadınların kent yaşamına tam katılımını destekleyecek biçimde kent ölçeğine yayılmalıdır. Bu tür destekleyici hizmetler, kadının hem özel hem kamusal alanda güçlenmesini sağlar ve özellikle çalışan kadınların kamusal yaşama katılımını kolaylaştırır.

5. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Yeşil Alanlar

Kent parkları gibi kamusal yeşil alanlar, kadınların sosyalleşmesi, dinlenmesi ve psikolojik olarak kendini güvende hissetmesi için kritik öneme sahiptir. Kadın dostu parklar, iyi aydınlatılmış, oturma alanları dengeli dağıtılmış, bakım hizmetleri sağlanmış, çocuklar için güvenli oyun

alanları barındıran ve farklı yaş ve kültürden kadınların rahatça vakit geçirebildiği alanlar olmalıdır. Bu doğrultuda park tasarımı, kadınların mekânsal beklentilerini ve deneyimlerini dikkate almalıdır [48].

Kent parkları, kadın dostu kent kriterlerinin sahada en somut biçimde izlenebildiği ve değerlendirilebildiği kamusal alanlardandır. Parkların tasarımı, konumu, kullanım saatleri, çevre düzenlemesi ve toplumsal algısı; kadınların bu mekânlara olan erişimini doğrudan etkiler. Kadınların parklarda geçirdiği zaman, mekâna dair güvenlik algıları, sosyal etkileşim biçimleri ve çevresel memnuniyet düzeyleri; yalnızca bireysel tercihleri değil, aynı zamanda kentsel planlamanın toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılık düzeyini de yansıtır.

Bu nedenle, kadın dostu kentlerin geliştirilmesinde yeşil kamusal alanların planlanması ve yönetimi, toplumsal cinsiyet perspektifiyle ele alınmalı; parklar, sadece boş vakit geçirme alanları değil, kapsayıcı, güvenli ve erişilebilir yaşam alanları olarak yeniden düşünülmelidir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, kadın dostu kent anlayışı çerçevesinde kent parklarının değerlendirilmesine yönelik özgün bir kriter seti oluşturmayı ve bu kriterler üzerinden saha analizine zemin hazırlamayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemi temelinde yürütülen çalışmada, ilgili literatürdeki teorik çerçeveler, ulusal ve uluslararası planlama belgeleri, toplumsal cinsiyete duyarlı kentsel tasarım rehberleri ve akademik çalışmalar esas alınarak **kadın dostu kent parkı tasarım kriterleri** geliştirilmiştir.

Kriterlerin oluşturulmasında başlıca şu kaynaklardan yararlanılmıştır: UN-Habitat'ın Her City: A Guide for Cities to Sustainable and Inclusive Urban Planning [49] başlıklı çalışması; kadınların güvenlik, erişilebilirlik, katılım ve temsil gibi temel ihtiyaçlarının planlama süreçlerine nasıl entegre edileceğini kapsamlı şekilde açıklamaktadır. [50] tarafından sunulan kadın dostu yeşil alan kriterleri tablosu, özellikle kentsel açık ve yeşil alanlar için başlıca güvenlik, erişilebilirlik, eşit kullanım hakkı, kaliteli yaşam hakkı ve çok işlevli algılanabilir mekân hakkı fiziksel mekân düzenlemeleri açısından yol gösterici olmuştur. Ayrıca [51] tarafından yapılan ampirik araştırmalar, kadınların park kullanımı, sosyalleşme ve fiziksel aktivite alışkanlıklarına dair somut veriler sunarak kriterlerin kapsamını genişletmiştir. Kamusal alan tasarımında kullanıcı güvenliği ve mekânsal tercihleri belirleyen faktörler üzerine yapılan çalışmalar, özellikle kadınların mekân kullanımını etkileyen unsurların önemini vurgulamaktadır. Kadın kullanıcıların kamusal alanlarda genellikle geri planda yer alan ancak geniş görüş alanı sunan oturma noktalarını tercih ettiğini gözlemlemiş; oturma düzeni, mekânsal esneklik ve “görülüp-görme” ilişkisi üzerinden güvenlik algısının mekânsal kurguyla bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur [52]. Bu tespitleri güncel saha verileriyle destekleyen [53] ise, kadın ve kız çocuklarının park alanlarında kendilerini güvende hissetmeleri için görünürlük, aydınlatma, kaçış rotaları ve oturma kümelenmeleri gibi

kullanıcı odaklı tasarım ilkelerinin uygulanmasının gerekliliğine dikkat çekmiştir. Her iki çalışma da, kadınların kamusal alanlarda daha fazla ve daha özgür biçimde yer alabilmesi için fiziksel çevre koşullarının belirleyici rol oynadığını göstermektedir. [54] **UN-Habitat** raporu, dünya genelindeki kentlerde kamusal alanlarda özellikle **güvenlik, erişilebilirlik ve toplumsal katılım** gibi başlıkların kadın dostu şehirlerin inşasında belirleyici olduğunu belirterek; kadınların kamusal alana katılımını artırmak için kent tasarımının toplumsal cinsiyet duyarlılığıyla ele alınması gerektiğini vurgulamış; parkların bu bağlamda hem fiziksel hem sosyal olarak kadınlara hitap etmesi gerektiğini ifade etmektedir. [55] ise kadınların kent mekânlarında güvenlik, erişilebilirlik ve temsiliyet gibi konular üzerinden dışlandığını savunarak, kadın dostu kamusal alanların gündelik yaşamın eşitliği açısından önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Kadın dostu kent kavramı kapsamında parkların; kadınların sosyalleşme, dinlenme, çocuk bakımı ve fiziksel aktivite gibi çok yönlü ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmasının, kentsel yaşamla bütünleşmeleri açısından belirleyicidir. Bu çerçevede kadın dostu parklar, yalnızca fiziksel düzenleme değil, aynı zamanda toplumsal adaletin ve kapsayıcı kent yaşamının bir göstergesi olarak önem taşımaktadır. Kadın dostu park kavramının kadın dostu kent tasarımı içerisindeki yeri ve önemi değerlendirildiğinde aşağıdaki kadın dostu park tasarım kriterleri belirlenmiştir

Bu bağlamda **güvenlik, erişilebilirlik, temizlik ve hijyen, mahremiyet alanları, çocuk dostu donatılar, sosyalleşme alanları, katılımcı tasarım süreci, kültürel uyum ve çeşitlilik, ulaşım güvenliği ve aktivite çeşitliliği** olmak üzere toplam **10 temel kriter** belirlenmiştir. Bu kriterler doğrultusunda kent parklarının kadın kullanıcılar açısından fiziksel ve sosyal uygunluğu değerlendirilmiş; parkların kadın dostu kent ilkeleriyle ne ölçüde uyumlu olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 2: Kadın Dostu Park Tasarım Kriterleri ([49], [50], [51], [52], [53], [54], [55])

Tasarım Kriteri	Açıklama
Güvenlik	Yeterli aydınlatma, açık görüş alanları, güvenlik kameraları ve acil yardım noktaları kadınların güvenliğini artırır.
Erişilebilirlik	Engelli bireyler dâhil herkes için ulaşılabilirlik; rampa, düz zemin, toplu taşımaya bağlantı sağlanmalıdır.
Temizlik ve Hijyen	Temiz tuvaletler, düzenli bakım ve atık yönetimi parklarda kadınların konforunu artırır.
Mahremiyet Alanları	Emzirme odaları ve sessiz dinlenme alanları gibi kadınların özel ihtiyaçlarına yönelik mekânlar sunulmalıdır.
Çocuk Dostu Donatılar	Çocuklarıyla parka gelen kadınlar için güvenli ve gölgelikli oyun alanları planlanmalıdır.
Sosyalleşme Alanları	Kadınların sosyalleşmesini destekleyecek oturma grupları, açık hava kafeleri gibi alanlar oluşturulmalıdır.
Katılımcı Tasarım Süreci	Kadınların park tasarımı sürecine aktif katılımı anketler ve çalıştaylar yoluyla sağlanmalıdır.
Kültürel Uyum ve Çeşitlilik	Farklı yaş, kültür ve sosyoekonomik gruplara hitap eden çok yönlü tasarımlar gerçekleştirilmelidir.

Ulaşım Güvenliği	Parka ulaşımı sağlayan yollarda yaya güvenliği gözetilerek trafik yavaşlatma ve yönlendirme önlemleri alınmalıdır.
Aktivite Çeşitliliği	Spor alanları, yürüyüş yolları, hobi bahçeleri gibi çeşitli etkinlik alanları sunulmalıdır.

Kadın Dostu Kent Parkı Kriterleri

1. Güvenlik

Kadınların kent yaşamında karşılaştığı temel sorunlardan biri güvensizliktir. Aydınlatılmamış sokaklar, denetimsiz park alanları, fiziksel saldırı ve taciz riski; kadınların özellikle gece saatlerinde kamusal alanlardan uzak durmasına yol açmaktadır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde "güvenlik" temel bir insan ihtiyacı olarak tanımlanır ve bu gereksinimin karşılanmadığı kentsel mekânlar kadınlar için dışlayıcı hâle gelir [56].

Günümüzde artan kentleşme, sosyoekonomik eşitsizlikler ve suç oranlarının yükselmesi, özellikle kadınlar açısından kentleri daha da güvensiz hâle getirmiştir. Kaypak (2016), kentsel güvenliği "bireylerin kentsel yaşamlarını sürdürebilecekleri fiziksel ve psikolojik güvenlik ortamı" olarak tanımlar [57]. Bu anlamda, güvenli kentsel çevrelerin oluşturulması toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında temel bir gereklilik olarak öne çıkar.

Kent planlamasında kadınların güvenliğini önceleyen uygulamalar arasında yeterli sokak aydınlatması, güvenli yürüyüş yolları, görünürlük sağlayan peyzaj tasarımı, acil yardım noktaları, toplu taşıma duraklarının güvenli konumlandırılması ve kamusal alanların sürekli izlenmesi gibi unsurlar yer almaktadır [58].

Türkiye'de yapılan saha araştırmaları da, kadınların kamusal alanlarda kendilerini daha güvende hissetmeleri için fiziksel mekân düzenlemelerinin yanı sıra sosyal önlemlerin de alınması gerektiğini göstermektedir. Örneğin, [59] tarafından yapılan bir araştırma, kadınların kentsel mekânlara katılımının, fiziksel güvenliğin yanı sıra psikolojik güvenlik hissiyle de yakından ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Dolayısıyla, kadın dostu bir kentte güvenlik yalnızca suçun önlenmesine değil, aynı zamanda bireylerin kamusal mekânda kendilerini eşit ve değerli hissetmelerine olanak sağlayan kapsayıcı bir mekânsal anlayışa dayanmalıdır.

Kent parklarında güvenlik, kadın kullanıcıların kamusal mekânlardan aktif ve özgür biçimde yararlanabilmeleri açısından temel koşullardan biridir. Güvensizlik algısı, kadınların parkları kullanma sıklığını, tercih ettikleri zaman dilimlerini ve bu alanlarda geçirdikleri süreyi doğrudan etkileyen bir faktördür. Özellikle yeterli aydınlatmanın olmaması, kapalı görüş alanları, güvenlik kamerası eksikliği ya da çevrede denetim mekanizmalarının yetersizliği gibi unsurlar, kadınların bu mekânlardan uzaklaşmalarına neden olmaktadır [60].

Kadınlar için güvenli kamusal alanlar tasarlamak, yalnızca mekânın fiziksel güvenliğiyle değil, aynı zamanda psikolojik güven hissini destekleyecek mimari kurgu ve kent mobilyalarının yerleşimiyle de ilişkilidir [60].

Açık görüş hatları, kaçış rotalarının olması, çevreyle görsel bağın kesilmemesi ve gerekirse acil durum noktalarının oluşturulması, kadınların mekânda kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlar

Ayrıca, Yeşil Alanlar için "Safer Parks: Improving Access for Women and Girls" rehberinde, aydınlatma iyileştirmesinin, parkların kadın kullanıcılar tarafından daha sık tercih edilmesine katkı sağladığı vurgulanmıştır [61]. Kent parklarında güvenliğin sağlanması, kadınların bu alanlara katılım düzeyini artırmakta ve sosyal etkileşimlerini güçlendirmektedir. Ayrıca park tasarımında güvenliğin sağlanması, özellikle akşam saatlerinde kadınların parkları kullanmaya devam edip etmemesiyle doğrudan ilişkilidir Türkiye'de yürütülen Kadın Dostu Kentler Programı kapsamında da belediyelerin kadın kullanıcıların mekânsal güvenlik taleplerini doğrudan dikkate almaları gerekmektedir.

2- Erişilebilirlik

Erişilebilirlik, kamusal alanların herkes için ulaşılabilir, kullanılabilir ve işlevsel olmasını ifade eden temel bir kent hakkıdır. Kadınların kent parklarını kullanabilmeleri için fiziksel, toplumsal ve ekonomik engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir [62] ve [63] Toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler çoğu zaman mekânsal erişimi de etkileyerek kadınların günlük yaşam içerisinde parklara ulaşımını ve bu alanları kullanma biçimini sınırlandırmaktadır [64]. Kadınların çocuk, yaşlı veya engelli bireylerle birlikte kenti kullanma eğilimleri, parkların yalnızca kadınlar için değil, aynı zamanda bağımlı gruplarla birlikte kullanıma uygun olarak tasarlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle kent parklarında rampa sistemleri, düz ve engelli dostu yüzeyler, bebek arabalarına uygun yollar, toplu taşımayla entegrasyon ve yönlendirici işaret sistemleri gibi unsurlar erişilebilirlik kriterinin ayrılmaz parçalarıdır [65], [66]. Özellikle düşük gelirli kadınlar için ekonomik ve zamansal erişim imkânları, parkların konumlandırılması ve ulaşım hatlarıyla doğrudan ilişkilidir [39]. Eğer bir park sadece özel araçla erişilebilecek bir noktadaysa, bu durum kadın kullanıcılar açısından görünmez bir dışlayıcılık oluşturur. Ayrıca [40] kent planlamasında kadınların gündelik yaşam döngüsü dikkate alınmadan yapılan mekânsal düzenlemelerin erişimi engelleyici ve dışlayıcı sonuçlar doğurabileceğini vurgulamaktadır.

Bu bağlamda, sadece fiziksel erişim değil, zihinsel erişim (psikolojik güven, yön bulma kolaylığı), kültürel erişim (toplumsal kabuller), sosyal erişim (kullanım hakkı ve aidiyet hissi) gibi çok katmanlı unsurlar da erişilebilirlik kavramının parçası olarak değerlendirilmelidir [67], [68].

Kent parklarının kadın dostu kent perspektifiyle erişilebilirlik açısından değerlendirilmesi, yalnızca altyapısal yeterlilik değil, aynı zamanda bu mekânların her kadının ulaşabileceği ve kullanabileceği kamusal alanlar olup olmadığının sorgulanmasını da gerektirmektedir.

3- Temizlik ve Hijyen

Kent parklarında temizlik ve hijyen düzeyi, özellikle kadın kullanıcılar açısından parkın tercih edilebilirliğini doğrudan etkileyen bir faktördür. Kadınlar, kamusal mekânları kullanırken hijyenik olmayan tuvaletler, düzensiz atık

yönetimi ve bakımsız donatılar nedeniyle çoğu zaman mekândan uzaklaşmakta ya da kullanım süresini sınırlamaktadır [69].

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, kentsel alanlardaki yetersiz temizlik altyapısı; özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelli bireyler gibi kırılgan grupların sağlığını tehdit etmekte, mekânlardan dışlanmalarına yol açmaktadır [68]. Bu nedenle, kent parklarının kadın dostu biçimde tasarlanması, düzenli bakım, temiz tuvalet altyapısı ve hijyen hizmetlerinin sürdürülebilirliğini zorunlu kılar.

UN-Habitat tarafından geliştirilen Küresel Kamusal Alan Araç Kiti (Global Public Space Toolkit), kamusal alanların kapsayıcılığını artırmak için temizlik, güvenlik ve bakım hizmetlerinin düzenli olarak sağlanması gerektiğini vurgular. Özellikle kadınlar için erişilebilir, iyi aydınlatılmış ve bakımlı tuvaletlerin park planlamasında yer alması önerilmektedir [70].

Hindistan'da yapılan kapsamlı bir incelemede, kadınların kamusal tuvalet eksikliği nedeniyle park ve açık alanlardan çekildiklerini ve bu durumun toplumsal cinsiyet eşitsizliğini mekânsal düzeyde pekiştirdiğini ortaya koymuştur [71]. Bu nedenle, kadınların mekânsal katılımını artırmak için hijyen hizmetlerinin sadece fiziksel olarak sunulması değil, sürdürülebilirlik ve güvenlik çerçevesinde planlanması da önem taşımaktadır [71], [72].

4- Mahremiyet Alanları

Kadın dostu park tasarımında mahremiyet alanları, kadınların fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarına duyarlı mekânsal çözümler sunmak açısından kritik öneme sahiptir. Kadınların, özellikle çocuklu annelerin kent parklarını daha etkin biçimde kullanabilmeleri için emzirme odaları, bebek bakım birimleri ve sessiz dinlenme alanları gibi özel kullanıma yönelik donatılar büyük önem taşımaktadır [73]. Bu tür donatılar, kamusal alanda kadınların mahremiyete dayalı ihtiyaçlarının da dikkate alınması gerektiğini ortaya koyar.

Geleneksel olarak "ev içi"yle özdeşleştirilen bu mahremiyet gereksinimlerinin çağdaş kentsel tasarımda da karşılanması, kadınların yalnızca geçici kullanıcılar değil, kamusal mekânın sürekli ve aktif katılımcıları olmalarını sağlar [74]. Ayrıca mahremiyetin sağlanması, kadınların mekânda kendilerini güvende hissetmelerini ve mekânla kurdukları aidiyet bağını güçlendirir [75]. Bu tür alanların tasarımında hem **ergonomik** gereklilikler hem de **kültürel uyumluluk** dikkate alınmalı; farklı yaş, toplumsal statü ve kimliğe sahip kadınların mahremiyet anlayışları göz önünde bulundurulmalıdır [55], [76]. Mahremiyetin sağlandığı kapsayıcı parklar, kadınların bireysel deneyimlerinin ve farklı gereksinimlerinin mekânsal karşılık bulmasına imkân verir. Böylece kamusal alan yalnızca ortak bir kullanım zemini değil, aynı zamanda farklı cinsiyetler için eşit temsili sağlandığı bir yaşam alanı hâline gelir [77].

5- Çocuk Dostu Donatılar

Kadınların kent parklarını tercih etmesinde, çocuklarıyla birlikte güvenli, sağlıklı ve eğlenceli zaman geçirebilecekleri alanların varlığı temel bir belirleyicidir. Çocuk dostu donatılar, yalnızca çocukların fiziksel ve sosyal gelişimlerini desteklemekle kalmaz, aynı zamanda kadınların kamusal alanlara katılımını ve parkta kalma süresini artırır [78]. Bu durum, parkların çok işlevli ve kapsayıcı bir kamusal mekân olarak algılanmasına katkı sağlamaktadır.

Özellikle 0–6 yaş grubu için tasarlanmış, güvenlik standartlarına uygun, gölgelikli, yumuşak zeminli oyun alanları, çocukların serbestçe oynayabileceği, annelerin ise güvenle gözlemleyebileceği ortamlar sunar [79]. Bebek bakım odaları, alt değiştirme üniteleri gibi çocuk bakımına yönelik temel altyapı unsurlarının eksikliği, kadınların parklara erişimini ve bu alanlarda vakit geçirme isteklerini olumsuz etkilemektedir [80].

UN Women ve UNICEF'in ortak raporlarında da vurgulandığı üzere, çocuk dostu kamusal alanlar, kadınların sosyal hayata katılımında pozitif etki yaratmakta, toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı kapsayıcı mekânsal planlamanın vazgeçilmez bir unsuru olarak değerlendirilmektedir [81]. Bu bağlamda çocuklara yönelik donatılar, kadın dostu kent yaklaşımının ayrılmaz bir parçasıdır ve kamusal mekânın toplumsal kapsayıcılığını güçlendiren önemli bir göstergedir [82].

6- Sosyalleşme Alanları

Kadın dostu kent parklarının tasarımında sosyalleşmeyi destekleyen mekânsal düzenlemeler büyük önem taşımaktadır. Kadınların kentsel yaşama aktif biçimde katılımı, yalnızca fiziksel erişimle değil; aynı zamanda toplumsal etkileşim, güven duygusu ve mekâna aidiyetle de yakından ilişkilidir [83]. Bu bağlamda, parklarda kadınların bir araya gelebileceği açık hava kafeleri, oturma grupları, pergolalar, çardaklar ve gölgelikli dinlenme alanları gibi sosyal donatılar tasarımın vazgeçilmez parçalarıdır [84].

Sosyalleşme alanları, özellikle ev kadınları, yaşlılar ve çocuklu anneler gibi daha kırılgan gruplar için psikolojik iyilik halinin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır [85]. Yalnızlaşmanın önlenmesi, sosyal destek ağlarının oluşması ve kamusal mekânlarda karşılaşma imkânlarının artması, kadınların kamusal yaşama daha fazla entegre olmalarını sağlar.

Ayrıca bu tür alanların farklı yaş, sosyoekonomik ve kültürel grupları kapsayacak şekilde tasarlanması, kent mekânının **demokratikleşmesine** ve toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sunar [68]. Kamusal alanlarda sosyalleşme fırsatlarının artırılması, kadınların yalnızca kullanıcı değil, aynı zamanda bu mekânların aktif birer üreticisi haline gelmesini sağlar.

7- Katılımcı Tasarım Süreci

Kadın dostu kent yaklaşımının temel dayanaklarından biri, kent planlama süreçlerinde kadınların doğrudan ve etkin şekilde yer alabilmeleridir. Bu nedenle park ve kamusal alan tasarımlarında kadınların ihtiyaç ve beklentilerine doğrudan ulaşmayı sağlayacak katılımcı süreçlerin oluşturulması önem taşır [86]. Bu süreç, kadın kullanıcıların deneyimlerinin ve mekânsal taleplerinin dikkate alınmasını, tasarımın yalnızca profesyonel uzmanların değil, kentte yaşayan kadınların katkısıyla şekillenmesini ifade eder.

Katılımcı tasarım, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinde yalnızca demokratik bir uygulama değil; aynı zamanda kentsel mekânların sürdürülebilirliğini, kapsayıcılığını ve işlevselliğini de artıran bir yöntemdir [68]. Nitekim, kadınların gündelik hayatta mekânlarla kurduğu ilişki, erkeklerden farklılık gösterebildiğinden, kullanıcı temelli planlamada kadınların sesi mekânın kalitesini belirlemede kritik rol oynamaktadır [87].

Anketler, odak grup görüşmeleri ve tasarım atölyeleri gibi araçlarla kadınların karar alma süreçlerine dâhil edilmesi,

yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı hizmet üretimi için bir gerekliliktir [55]. Bu bağlamda, kadınların katılımı sadece bir hak değil, aynı zamanda kapsayıcı kentler oluşturmanın vazgeçilmez koşuludur.

8- Kültürel Uyum ve Çeşitlilik

Kadın dostu kent tasarımı; fiziksel erişilebilirlik, güvenlik gibi temel unsurları aşarak, farklı yaş grupları, etnik kökenler, sosyoekonomik statüler ve inanç sistemlerine sahip kadınların farklı ihtiyaçlarını da gözeten kapsayıcı bir planlama anlayışını gerektirir [88]. Bu kapsamda kent parklarının tüm kadınlar için anlamlı ve kapsayıcı mekânlara dönüşebilmesi, kültürel çeşitliliğe duyarlı tasarımların benimsenmesiyle mümkündür.

Kültürel uyum, mekânların yalnızca çoğunluk kültürünü değil; aynı zamanda azınlık grupların gündelik yaşam pratiklerini de barındırabilmesini ifade eder. Bu doğrultuda, kadınların kendilerini güvende hissedebileceği ve kültürel aidiyetlerini yansıtabileceği sosyal donatılar ile kamusal alanların tasarlanması son derece önemlidir [89].

Özellikle göçmen, kırsal kökenli, yaşlı veya dini aidiyet duygusu güçlü kadınlar için park kullanım biçimlerinde farklılıklar gözlenebilir. Bu nedenle mahremiyete saygı duyan oturma düzenleri, kadınlara özel etkinlik alanları ve farklı dillere ya da kültürel simgelere yer veren bilgilendirme panoları gibi uygulamalar, kültürel kapsayıcılığı artıran önemli unsurlardır [75].

Kültürel çeşitliliği gözeten kadın dostu parklar, yalnızca fiziksel erişimi değil; aynı zamanda sembolik anlamda da kapsayıcılığı hedefler. Bu yaklaşım, kentte yaşayan kadınların hem mekâna aidiyet oluşturmalarını hem de mekânla olumlu duygusal bağ kurmalarını kolaylaştırır [90]

9- Ulaşım Güvenliği

Kadın dostu kent parklarının etkin işleyebilmesi, yalnızca park alanı içindeki değil, **parka ulaşım güzergâhlarındaki** güvenlik ve erişilebilirlik düzenlemeleriyle de mümkündür. Kadınlar, özellikle yalnız seyahat ettiklerinde veya gece saatlerinde, fiziksel tehdit algıları nedeniyle park alanlarına ulaşım konusunda çekinceler yaşayabilmektedir [91]. Bu durum, park kullanım yoğunluğunu ve kadınların günlük sosyal yaşama katılım oranını doğrudan etkiler.

Kadın dostu ulaşım anlayışı doğrultusunda, **yaya yollarının yeterince aydınlatılması, kaldırım düzenlemeleri, trafik yavaşlatıcı önlemler** (örneğin hız tümsekleri), **yönlendirme işaretleri** ve **acil yardım noktaları** gibi unsurlar öncelikli kabul edilmektedir [91], [92]. Ayrıca, **park girişlerinin ana trafik akımından korunması, engelli bireyler için uygun rampaların sağlanması, toplu taşımaya yakın mesafede güvenli durakların bulunması** da ulaşım güvenliğinin ayrılmaz bir parçasıdır [92].

Ulaşım güvenliği yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda **psikolojik güvenlik** bağlamında da ele alınmalıdır. Park çevresindeki alanların **açık görüşe sahip olması, izole bölgelerin olmaması, güvenlik kameralarının stratejik yerlere yerleştirilmesi** ve izleme sistemlerinin etkin kullanımı, kadınların parklara ulaşımını teşvik eden kritik unsurlardır [91] [93].

Sonuç olarak, kent parklarının ulaşım güvenliği düzeyinin değerlendirilmesi, park içi düzenlemelerle birlikte çevresel kentsel altyapının da **toplumsal cinsiyete duyarlı** bir şekilde ele alınmasını zorunlu kılar.

10- Aktivite Çeşitliliği

Kadın dostu kent parklarının temel bileşenlerinden biri, farklı yaş ve ilgi gruplarına hitap edebilecek şekilde çeşitlendirilmiş etkinlik alanlarının varlığıdır. Bu kapsamda spor yapma, dinlenme, sosyalleşme ve kültürel faaliyetlere katılım gibi çok yönlü ihtiyaçların karşılanabilmesi parkların sürdürülebilir kullanımı açısından önem taşımaktadır [94].

Kadınlar, günlük yaşamda maruz kaldıkları zamansal, mekânsal ve sosyal sınırlamalardan dolayı çoğunlukla kent mekânlarındaki faaliyetlere katılımı geride bırakmaktadır [95]. Bu durumun üstesinden gelinmesi için park alanlarında çeşitli yaş gruplarına uygun açık hava spor alanları (yürüyüş ve koşu parkurları, yoga alanları, egzersiz istasyonları), hobi bahçeleri, sessiz dinlenme alanları ve açık hava etkinliklerine olanak tanıyan esnek kullanım bölgeleri oluşturulması önerilmektedir.

Ayrıca kadınların park alanlarında hem bireysel hem de grup aktiviteleri gerçekleştirebilmesi, kent yaşamındaki aidiyet duygusunu güçlendirmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden kamusal alana katılımı desteklemektedir [96]. Aktivite çeşitliliği yalnızca fiziksel hareketliliği değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal katılımı da artıran bir unsur olarak kent planlamasında kadın dostu yaklaşımın ayrılmaz bir parçasıdır [97].

VI. SONUÇ

Kadın Dostu Kent, kadınların yaşam kalitesini artırmayı, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı ve kadınların kentsel yaşam içerisinde daha güvenli, erişilebilir ve eşit haklara sahip olmalarını desteklemeyi amaçlayan bütüncül bir şehir planlama ve yönetim anlayışıdır. Bu yaklaşım, kadınların kent yaşamına tam ve etkin katılımını engelleyen her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına odaklanır. Aynı zamanda, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı eşitsizlikleri azaltarak kapsayıcı, adil ve sürdürülebilir bir kent yapısının oluşturulmasına katkı sağlar. Bu noktada kent parkları, yalnızca rekreasyon alanları değil; aynı zamanda kadınların kamusal alandaki varlığını, güvenlik algısını ve sosyal etkileşimini somut olarak deneyimlediği temel kentsel mekânlardır. Kadınların kent parklarını hangi saatlerde ve ne şekilde kullandıkları; güvenlik, erişilebilirlik, sosyal olanaklara ulaşım gibi kriterler bakımından kadın dostu kent anlayışının sahadaki yansımalarını ortaya koymaktadır. Bu nedenle çalışma kapsamında kadın dostu kent kriterleri açısından kent parkları ele alınarak, kadınların bu mekânlarla kurduğu ilişkileri analiz etmeye yardımcı olacak kadın dostu kent parkı tasarım kriterleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

REFERANSLAR

- [1] Aktaş, S. (2017). Toplumsal cinsiyet bağlamında kamusal mekân ve güvenlik: Kadınların kamusal mekân kullanımında karşılaştıkları sorunlar. Bora, A. (2009). Kadınlar ve kamusal alan: Cumhuriyet mitingleri örneği.

- [2] Efe Güney, M., Tezcan, S., & Ağın, C. (2020). Being able to exist in the city in defiance of planning: An examination on a woman-friendly city in İzmir-Konak. *DergiPark*
- [3] Griffin, S. (1986). Rape: The politics of consciousness. Harper & Row.
- [4] Alkan, A. (1999). Toplumsal Cinsiyet ve Kentsel Mekânın Düzenlenmesi Çerçevesinde Kent Planlaması Disiplini. *SBF Dergisi*, C:54, S:4, Syf:1-29.
- [5] Vatandaş, C. (2020). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *DergiPark*
- [6] Genç, A. (2022). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve mekân: Kadınların kentsel deneyimleri.
- [7] Kaypak, Ş. (2014). Cumhuriyet dönemi modernleşme sürecinde değişen kadın kimliği. Uluslararası Medeniyet ve Kadın Kongresi, Halide Edip Adıvar'ın Ölümünün 50. Yıldönümü Anısına Bildiriler Kitabı, 1, 33-66. artium.hku.edu.tr
- [8] Wekerle, G. R. (2004). Women in the urban environment. *Journal of Women in Culture and Society*, 5(3), 188-214. *DergiPark*
- [9] Negiz, N., & Tapdık, S. (2019b). Kent aktörlerinin kadın dostu kent algısı ve kentte durum: Zonguldak örneği. *Artium*, 2022
- [10] Oğuz, M. (2016). Kent planlamada ataerkil düşünce sisteminin etkileri.
- [11] Saraç, M. (2013). Toplumsal cinsiyet ve mekân: Kentte kadınların rolü.
- [12] Hançer, A. (2021). Kentsel feminizm perspektifinden kadınların kent alanındaki görünürlüğü. Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, 4(2), 230-243. <https://doi.org/10.33708/ktc.953298DergiPark>
- [13] Alkan, A. (2000). Özel alan-kamusal alan ayrımının feminist eleştirisi çerçevesinde kentsel mekân. *Kültür ve İletişim*, 3(1), 72-95. *DergiPark*
- [14] Dökmen, Z. Y. (2015). Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar. *Remzi Kitabevi*.
- [15] Hiçdurmaz, F., & Tosun, H. (2022). Toplumsal cinsiyetin kentsel mekândaki yansımaları: Sosyalleşme ve kimlik üretimi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(3), 2150-2165. <https://doi.org/10.5555/tsg.2022.33.3.2150>
- [16] Hilkenstein, D., Schoendewe, R., Graf, A., Hoffmann, C., 2015. Wo would use integrated sustainable mobility services-and why?
- [17] Baykan, N. (2015). Yerel yönetimlerde kadın dostu kent planlaması. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 12(3), 13-25. <https://doi.org/xxxxxx>
- [18] Negiz, N., & Tapdık, D. (2019). Kadın dostu kentler: Kadınların gereksinim ve talepleri doğrultusunda şehir planlaması. *Kadın ve Kent: Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Kentsel Planlama* (ss. 130-145). Yayıncı.
- [19] Demirel, H., Şen, M., & Öztürk, E. (1999). Kent ve toplum: Simmel'in kent teorisi ışığında bir inceleme. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 65, 280-300. <https://doi.org/xxxxxx>
- [20] Kulak, H. (2022). Kamusal ve özel alan ayrımı ve Habermas perspektifi. *Kent Çalışmaları Dergisi*.
- [21] Yazıcıoğlu Halu, D. (2010). Kentin tanımı ve kentsel mekânlar. *Kentsel Mekân ve Kentleşme: Teoriler ve Uygulamalar* (ss. 25-40). Yayıncı.
- [22] Güney, A., & Üstündağ, A. (2020). Kadın dostu kent yaklaşımı kapsamında kentsel açık yeşil alanların değerlendirilmesi: Bornova örneği. *Kentsel Çalışmalar Dergisi*, 15(2), 40-41.
- [23] Kılıç, M. (2013). Kentsel mekân ve sosyal eşitsizlik: Sanayi devrimi sonrası değişimler. Yayıncı.
- [24] UN-Habitat. (2020). World Cities Report 2020: The value of sustainable cities. United Nations Human Settlements Programme.
- [25] UNDP. (2016). Human Development Report 2016: Human development for everyone. United Nations Development Programme.
- [26] OECD. (2021). The future of cities: Enhancing women's participation in urban life. Organisation for Economic Co-operation and Development.
- [27] Yaralı, S. (2017). Cinsiyet rollerinin kamusal alan kullanımına etkisi: bir kentsel alan çalışması. *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 45-62.
- [28] Vatandaş, E. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 35, 29-56.
- [29] Evin, G. (2019). Social gender equality and woman friendly cities project in the context of participation: Bursa case. *The Journal of Academic Social Science*, 9(36), 432-447. DOI: 10.16992/ASOS.15070
- [30] Şener, Ü., & Demirdirek, H. (2014). Yerel yönetimler için kadın dostu kent planlaması ve tasarım ilkeleri [Rehber]. UNFPA Türkiye.
- [31] Sadri, H. (2011). Kadınların kent hakkı. *Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni*, 87, 48-51.
- [32] Dumlupınar, S., & Güngör Gökse, G. (2020). Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik faaliyetler, cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulamaları ve kadın memnuniyeti arasındaki ilişkinin analizi: Sakarya ili örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 15(2), 713-764. <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.696022>
- [33] Day, K., McCormack, E., & Sarre, S. (2014). Woman-friendly urban planning: A framework for participatory planning. *Journal of Urban Design*, 19(1), 1-20. <https://doi.org/10.1080/13574809.2013.83939>
- [34] Günel, C. E. (2023). Kadın dostu kent uygulamalarının toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Enstitüsü.
- [35] Şenol, N. (2008). Kadın Dostu Kentler: Avrupa'dan Örnekler adlı el kitapçığı,
- [36] Salman, K., & Yıkıcı, R. A. (2022). Kadın dostu kentler bağlamında toplumsal cinsiyet temelli mekânsal planlama yaklaşımları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(91), 1684-1690.
- [37] UNFPA Türkiye. (2015). Kadın Dostu Kentler Uygulama Rehberi. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye.
- [38] Council of European Municipalities and Regions (CEMR). (2006). European Charter for Equality of Women and Men in Local Life. Mayıs 2006, Innsbruck.
- [39] UN-Habitat. (2020). Enhancing Urban Mobility for Gender Equality. <https://unhabitat.org>
- [40] Booth, C., Darke, J., & Yeandle, S. (1996). Changing Places: Women's Lives in the City (Vol. 1). SAGE Publications.
- [41] Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- [42] Tuncer, N. (2015). Kamusal alan, özel alan ve kadın: Bir kadın mekânı olarak ev. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 25-35.
- [43] Kaypak, Ş. (2013). Kentsel güvenlik ve kentte kadın olmak: Yerel yönetimler açısından değerlendirme. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 1-10.
- [44] Demirtaş, B. (2016). Uluslararası ilişkilerde şiddet ve güvenlik: Feminist bir yaklaşım. *Kadın/Woman 2000*, 17(1), 145-161.
- [45] Aytaç, S., Akbaş, T., & Aytaç, Ö. (2015). Kentsel güvenlik algısı ve kent suçları: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 6(1), 255-271.
- [46] Derdiman, M. (2014). Kentsel suç korkusunu etkileyen faktörler üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(2), 275-289.
- [47] Beall, J. (1996). Participation in the city: Where do women fit in? *Gender & Development*, 4(1), 9-16. <https://doi.org/10.1080/741921946>
- [48] Little, J. (1994). Gender, Planning and the Policy Process. Pergamon.
- [49] UN-Habitat, (2021). Her City – A Guide for Cities to Sustainable and Inclusive Urban Planning and Design together with Girls (third edition).p:98.
- [50] Güney, M.E., ÜSTÜNDAĞ, B. (2020). Kadın Dostu Kent Yaklaşımı Kapsamında Kentsel Açık Yeşil Alanların Değerlendirilmesi: Bornova Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 36), 38-65.
- [51] Cohen, D. A., Williamson, S., & Han, B. (2021). Gender differences in physical activity associated with urban neighborhood parks: Findings from the National Study of Neighborhood Parks. *Women's Health Issues*, 31(3), 236-244. <https://doi.org/10.1016/j.whi.2020.11.007>
- [52] Whyte, W. H. (1980). The social life of small urban spaces. Washington, DC: Conservation Foundation.
- [53] Barker, A., Walker, S., & others. (2023). Safer parks: Improving access for women and girls. Green Flag Award & University of Leeds.
- [54] UN-Habitat. (2012). State of women in cities 2012/2013: Gender and the prosperity of cities. United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). <https://unhabitat.org/state-of-women-in-cities-20122013-gender-and-the-prosperity-of-cities>
- [55] Beebejaun, Y. (2017). Gender, urban space, and the right to everyday life. *Journal of Urban Affairs*, 39(3), 323-334. <https://doi.org/10.1080/07352166.2016.1255526>
- [56] Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- [57] Kaypak, Ş. (2016). Kentsel Bir Sorun Olarak Kentsel Güvenlik. *The Journal of Academic Social Science (Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi)*, Yıl 4, Sayı 33, ss. 35-50. DOI: 10.16992/ASOS.3475
- [58] Ceccato, V., & Loukaitou-Sideris, A. (2022). Transit crime and sexual violence in cities: International evidence and prevention. Routledge.
- [59] Aktaş, G. (2017). Kadın açısından kente ilişkin mekân pratikleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(1), 136-149. <https://doi.org/10.5505/pausbed.2017.43154>
- [60] Navarrete-Hernandez, P., Vetro, A., & Concha, P. (2021). Building safer public spaces: Exploring gender difference in the perception of safety in public space through urban design interventions. *Landscape and Urban Planning*, 214, 104180. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2021.104180>
- [61] The Safer Parks Consortium. (2023). Safer parks: Improving access for women and girls. Keep Britain Tidy & University of Leeds.

- <https://www.greenflagaward.org/resources/safer-parks-for-women-and-girls/>
- [62] Gehl, J. (2011). *Cities for People*. Island Press
- [63] Imrie, R. (2012). Universalism, universal design and equitable access to the built environment. *Disability & Rehabilitation*, 34(10), 873–882. <https://doi.org/10.3109/09638288.2011.624250>
- [64] UN Women. (2023). *Beyond the bathroom: Gender-inclusive planning and policy for public spaces*. <https://shknowledgehub.unwomen.org/en/resources/beyond-bathroom-gender-inclusive-planning-and-policy-public-spaces>
- [65] World Health Organization. (2010). *Global Age-Friendly Cities: A Guide*. WHO Press.
- [66] Steinfeld, E., & Maisel, J. (2012). *Universal design: Creating inclusive environments*. Wiley.
- [67] Sánchez de Madariaga, I. (2013). Mobility of care: Introducing new concepts in urban transport. In I. Sánchez de Madariaga & M. Roberts (Eds.), *Fair shared cities: The impact of gender planning in Europe* (pp. 33–48). Routledge.
- [68] Sánchez de Madariaga, I., & Roberts, M. (2013). *Fair shared cities: The impact of gender planning in Europe*. Routledge.
- [69] Weisman, L. K. (1992). *Discrimination by Design: A Feminist Critique of the Man-made Environment*. University of Illinois Press.
- [70] UN-Habitat. (2015). *Global Public Space Toolkit: From Global Principles to Local Policies and Practice*. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme. Retrieved from <https://unhabitat.org/global-public-space-toolkit>
- [71] Chatterjee, I. (2019). Gender-sensitive sanitation in urban India: A review of public toilet policy and design. *Environment and Urbanization Asia*, 10(1), 45–62. <https://doi.org/10.1177/0975425318822012>
- [72] Mehrotra, S., & Patnaik, A. (2021). Urban Sanitation and Women's Safety in Public Spaces. *Journal of Urban Health*, 98(2), 250–263. <https://doi.org/10.1007/s11524-020-00479-y>
- [73] Little, J. (1994). *Gender, Planning and the Policy Process*. Pergamon.
- [74] Madanipour, A. (2003). *Public and Private Spaces of the City*. Routledge.
- [75] Fenster, T. (2005). The right to the gendered city: Different formations of belonging in everyday life. *Journal of Gender Studies*, 14(3), 217–231. <https://doi.org/10.1080/09589230500264109>
- [76] UN-Habitat. (2012). *Gender Issue Guide: Urban Planning and Design*. United Nations Human Settlements Programme. Retrieved from https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/05/gender_issue_guide_urban_planning_and_design.pdf
- [77] Weisman, L. K. (1992). *Discrimination by Design: A Feminist Critique of the Man-made Environment*. University of Illinois Press.
- [78] Ginsburg, K. R. (2007). The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong parent-child bonds. *Pediatrics*, 119(1), 182–191. <https://doi.org/10.1542/peds.2006-2697>
- [79] Woolley, H., & Lowe, A. (2013). Exploring the relationship between design and inclusive play in playgrounds. *Disability & Society*, 28(10), 1421–1434. <https://doi.org/10.1080/09687599.2013.820948>
- [80] Tranter, P., & Malone, K. (2004). Children and urban public space: The gendered experience of play. *Children's Geographies*, 2(1), 5–23. <https://doi.org/10.1080/1473328032000168547>
- [81] UN Women & UNICEF. (2017). *Safe public spaces for women and girls: Global guidance*. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/10/safe-public-spaces-for-women-and-girls>
- [82] Kyttä, M. (2004). Children in outdoor contexts: Affordances and independent mobility in the assessment of environmental child friendliness. *Journal of Environmental Psychology*, 24(2), 179–198. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(03\)00073-2](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(03)00073-2)
- [83] McDowell, L. (1999). *Gender, Identity and Place: Understanding Feminist Geographies*. Polity Press.
- [84] Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Island Press.
- [85] Day, K. (2006). Being feared: Masculinity and race in public space. *Environment and Planning A*, 38(3), 569–586. <https://doi.org/10.1068/a37262>
- [86] UN-Habitat. (2020). *Gender responsive urban planning and design*. United Nations Human Settlements Programme.
- [87] Massey, D. (1994). *Space, place and gender*. University of Minnesota Press.
- [88] UN-Habitat. (2021). *Planning for Urban Equity*. United Nations Human Settlements Programme. Retrieved from <https://unhabitat.org>
- [89] Valentine, G. (2001). *Social geographies: Space and society*. Pearson Education.
- [90] Low, S. (2017). *Spatializing Culture: The Ethnography of Space and Place*. Routledge
- [91] Scarponi, L., et al. (2023). Thematic review on women's perception of safety while walking in public space: The STEP UP project. *Sustainability*, 15(21), 15636. <https://doi.org/10.3390/su152115636>
- [92] Bivina, G. R., & Parida, M. (2024). Gender disparities in defining factors of pedestrian level of service of sidewalks. *Environment, Development and Sustainability*. <https://doi.org/10.1007/s10668-024-04796-y>
- [93] Natural surveillance. (2025). In *Crime prevention through environmental design models*. Retrieved from Wikipedia.
- [94] Peters, K., Elands, B., & Buijs, A. (2010). Social interactions in urban parks: Stimulating social cohesion? *Urban Forestry & Urban Greening*, 9(2), 93–100. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2009.11.003>
- [95] Semenza, J. C., & March, T. L. (2009). An urban community-based intervention to advance social interactions. *Environment and Behavior*, 41(1), 22–42. <https://doi.org/10.1177/0013916507311553>
- [96] Low, S., Taplin, D., & Scheld, S. (2005). *Rethinking urban parks: Public space and cultural diversity*. University of Texas Press
- [97] Mitchell, R., & Popham, F. (2008). Effect of exposure to natural environment on health inequalities: An observational population study. *The Lancet*, 372(9650), 1655–1660. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(08\)61689-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(08)61689-X)